

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Laciaková Veronika
Článok / Article: Porovnanie zahraničnej politiky Georgea W. Busha a Baracka H. Obamu
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

LACIAKOVÁ, V. 2013. Porovnanie zahraničnej politiky Georgea W. Busha a Baracka H. Obamu. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 16, č. 1, 2013. ISSN 1335 – 2741, s. 97 – 109. Dostupné na internete: http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/1_2013/LACIAKOVA.pdf.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

POROVNANIE ZAHRANIČNEJ POLITIKY GEORGEA W. BUSH A BARACKA H. OBAMU

Veronika Laciaková*

RESUME

Significant changes in the United States policy, among others, in the area of foreign policy were expected upon taking office of the President Barack Obama. However, the experience has shown continuity in foreign policy of administrations of both presidents in many areas. Although during the term of George W. Bush unilateralism prevailed, President Obama performed rather multilateral policy and greater cooperation with allies. The term of both presidents was however influenced by the economic crisis and the war against terrorism which has become a central feature of Bush's foreign policy and in which Obama continued maybe a little more cautious, but almost in the same way. Despite the continual importance, mutual relations of the United States and Europe gradually worsened and nowadays the United States pay more diplomatic attention to Asia. George W. Bush as well as Barack H. Obama however carried out foreign policy focused on security and promoting the interests of the United States.

Key words: The United States of America, foreign policy, George W. Bush, Barack H. Obama, unilateralism, multilateralism

Vplyv na smerovanie zahraničnej politiky Spojených štátov

Administratíva **Georgea W. Busha**, v ktorej prevzali kľúčové posty vo vedení diplomacie **Collin Powel**, či neskôr **Condoleezza Rice** ako ministri zahraničných vecí a **Donald Rumsfeld** a **Robert Gates**, vykonávajúci funkciu ministra obrany, sa so svojim konzervativizmom či neokonzervativizmom vyprofilovala najmä v zahraničnopolitickej oblasti. Vplyv na formovanie zahraničnej politiky prezidenta **Busha** zohrala aj nezisková vzdelávacia organizácia Projekt nového amerického storočia, ktorá bola organizáciou konzervatívnych a neokonzervatívnych skupín. Cieľom organizácie bolo udržať globálne vodcovské postavenie Spojených štátov amerických, pričom požadovala napríklad výrazné zvýšenie vojenských výdavkov, postavenie sa

* Mgr. Veronika Laciaková pôsobí ako interná doktorandka na Ústave medzinárodného a európskeho práva Fakulty práva, Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Slovenská republika, e-mail: veronikalaciak@gmail.com.

proti režimom, ktoré sú nepriateľské voči americkým záujmom a hodnotám a tiež prijatie zodpovednosti vyplývajúcej z unikátnej role Ameriky pri zachovaní a rozširovaní medzinárodného poriadku, ktorý je priaznivý pre bezpečnosť, prosperitu a princípy USA. Vojenská sila sa stala najdôležitejšou zložkou zahraničnej politiky.

Vláda **Georgea W. Busha** sa niesla v znamení dôrazu na unilateralizmus, ktorý vyplýval najmä z víťazstva v studenej vojne a vyjadroval zámer konať spoločne so spojencami v prípade, že je to možné, avšak odhodlanie postupovať pri presadzovaní záujmov Spojených štátov v prípade nutnosti aj samostatne.¹ „V oboch hlavných politických stranách prevládalo presvedčenie, že po vyhratej studenej vojne hegemonistické postavenie USA nielen umožňuje, ale tiež vyžaduje konať solitérnu politiku, neberúc ohľad na spojencov a právo“ (Krejčí, 2009, s. 291). To spôsobilo, že americká zahraničná politika po nástupe prezidenta **Busha** dostala nový smer, ktorý redefinoval americké záujmy vo viacerých geografických oblastiach a ktorej úlohou bolo udržať prevahu Spojených štátov nad zvyškom sveta.

Významným medzníkom spôsobujúcim zmenu zahraničnej politiky Spojených štátov sa stali teroristické útoky z 11. septembra 2001. Po nich sa hlavnou americkou zahraničnopolitickou stratégiou stala vojna s terorizmom, pričom nasledujúca americká politika z veľkej časti zničila politické a ideologické základy bývalého dominantného vplyvu krajiny a zanechala len málo z toho, čím by upevnila dedičstvo z obdobia studenej vojny, okrem nepochybne obrovskej vojenskej sily. Pravdepodobne prvýkrát vo svojich dejinách sa medzinárodne takmer izolované Spojené štáty stali neoblíbenými medzi vládami aj národmi. Americká globálna politika však ostala zameraná dovnútra, bez ohľadu na veľkosť a ničivosť jej vplyvu na zvyšok sveta (Hobsbawm, 2010). V mene boja proti terorizmu podnikli Spojené štáty celý rad veľkých vojenských akcií až po menšie misie. Začalo sa obdobie modernizácie všetkých zložiek ozbrojených síl, realizovala sa dislokácia vojenských základní Spojených štátov v zahraničí,

¹ Hoci prezident **Barack Obama** presadzuje skôr multilateralistický prístup, aj on za určitých okolností, najmä za účelom sebaobrany a pre bezpečnosť Spojených štátov viackrát podporil myšlienku unilateralistického použitia ozbrojených síl, napríklad keď sa už ako senátor v apríli 2007 pre Chicago Council on Global Affairs vyjadril, že: „...žiadny prezident by nemal nikdy váhať použiť silu – v prípade potreby aj jednostranne – na ochranu nás a našich životných záujmov, ak sme napadnutí alebo bezprostredne ohrození. Ale keď využívame silu v iných situáciách než na sebaobranu, mali by sme vynaložiť všetko úsilie na získanie jednoznačnej podpory a účasti ostatných...“ (Obama, 2007).

dramaticky vzrástli vojenské výdavky, pričom sa na začiatku 21. storočia vyšplhali až na úroveň výdavkov v dobe kórejskej či vietnamskej vojny (Krejčí, 2009). Na druhej strane domácu aj zahraničnú politiku **Busha** aj **Obamu** ovplyvnil finančný kolaps a ekonomická kríza.

Nástup do úradu prezidenta **Baracka H. Obamu** sprevádzali očakávania veľkých zmien, a to jednak v domácej, ako aj v zahraničnej politike, ktoré už on sám ohlasoval vo svojej predvolebnej kampani. **Obama** mal veľmi aktívnu víziu zahraničnej politiky. Za dôležitý cieľ si stanovil posilnenie a revitalizáciu spojenectiev a partnerstiev Spojených štátov, ktoré zdôrazňuje aj súčasná ministerka zahraničných vecí USA **Hillary Clinton**. Chcel zlepšiť celkový obraz o Spojených štátoch vo svete, najmä v moslimských oblastiach, zastaviť vojny v Iraku a Afganistane a zabezpečiť mier na Blízkom východe, zintenzívniť spoluprácu s vzrastajúcimi mocnosťami v Ázii, najmä s Čínou, či napraviť vzťahy s Ruskom, predovšetkým v súvislosti s otázkou jadrových zbraní. V skutočnosti však **Obamova** zahraničná politika zosúlaďuje jeho víziu o spravodlivejšom, pokojnejšom a stabilnejšom svete a realizmus, či politickú opatrnosť. **Obama** sa v úrade ukázal byť progresívny, kde je to možné a pragmatický, keď je to potrebné. A vzhľadom na situácie, ktorým počas svojho prezidentského obdobia čelil, pragmatizmus dominoval (Indyk, Lieberthal, O'Hanlon, 2012). Tieto kompromisy sú avšak často interpretované ako znak neschopnosti súčasného prezidenta a stali sa základom pre jeho kritiku. Názory na to, ktoré z vykonaných krokov majú byť považované za úspech a ktoré skôr za zlyhanie sa líšia a to či už medzi samotnými občanmi Spojených štátov, alebo aj inde vo svete.

Vojna proti terorizmu

Vojna v Iraku bola najvýraznejšou črtou zahraničnej politiky **Georgea Busha**, ktorý si stanovil cieľ zvrhnúť režim **Saddáma Husajna** v Iraku a vytvoriť bezpečnejší svet. Ako vojna v Iraku, tak aj v Afganistane boli americkými vojenskými operáciami, ktoré nemali výhradne humanitárne dôvody, ale boli reakciou na teroristické útoky, ktoré ak by nenastali, Spojené štáty by nepovažovali situáciu v oboch krajinách za takú, ktorá si vyžaduje okamžitú inváziu. Aj keď bolo hnutie Taliban a režim **Saddáma Husajna** rýchlo zvrhnuté, ani jedna vojna nedosiahla víťazstvo a celkom určite sa nedosiahol cieľ vytýčený na začiatku – ustanoviť demokratický režim v súlade so západnými hodnotami, čo by bol signál pre ostatné nedemokratické spoločnosti. Obe vojny

sa ukázali byť zdĺhavými, do veľkej miery ničivými a krvavými (Hobsbawm, 2010).

Táto skutočnosť celkovo zmenila pomery na Blízkom východe a hoci sa v druhom volebnom období prezidenta **Busha** situácia v Iraku mierne upokojila a klesol počet útokov, klesal však aj súhlas verejnosti Spojených štátov s výkonom politiky prezidenta **Busha** či jeho podpora všeobecne vo svete.

Administratíva **Busha** aj **Obamu** prijali podobné postoje voči Al-Káide a Talibanu a vojny v Iraku a Afganistane pokračovali takmer rovnakým spôsobom aj za prezidentského obdobia **Obamu**, a to napriek sľubom o ukončení bojových operácií a stiahnutí bojových jednotiek z Iraku hneď po prevzatí úradu. **Obama** už pred svojím zvolením v roku 2008 vyhlásil, že hneď prvý deň v úrade dá armáde nové poslanie, a to ukončenie vojny v Iraku, ktoré je podstatné pre splnenie širších strategických cieľov Spojených štátov, začínajúcich Afganistanom a Pakistanom, kde Taliban narastá a Al-Káida má bezpečné útočisko. Zdôraznil, že Irak nie je a nikdy nebol centrálnym frontom vo vojne proti terorizmu, pričom sa odvolal na tvrdenia admirála **Mullena**, vtedajšieho predsedu zboru náčelníkov štábov ozbrojených síl USA, že Spojené štáty nebudú mať dostatočné zdroje na dokončenie misie v Afganistane, ak neznížia záväzky voči Iraku (Obama, 2008). Podľa plánu, ktorý sa nepodarilo dodržať sa mali bojové jednotky presunúť spôsobom, že ich úplné stiahnutie by nastalo do 16 mesiacov, teda do leta 2010.

V súvislosti s vojnou v Iraku patril súčasný prezident k protivojnovému krídlu Demokratickej strany a podľa **Ackermana** „prezentoval **Obama** najdôkladnejšie „liberálne“ zahraničnopolitické postoje posledných desaťročí tým, že vo svojich cieľoch sa nesústredil len na ukončenie vojny, ale išiel oveľa ďalej – chcel ukončiť spôsob zmyšľania, ktorý Spojené štáty zaviedol do vojny s Irakom“ (Ondrejcsák, 2009a, s. 62).

Spojené štáty počas vlády **Baracka Obamu** uskutočnili operáciu, pri ktorej bol zabitý vodca teroristickej siete Al-Káida **Usáma bin Ládín** a súčasný prezident sa taktiež zaslúžil o stiahnutie amerických jednotiek z Iraku. Avšak situácia by sa pravdepodobne vyvíjala rovnako, ak by v úrade zotrval prezident **Bush**, keďže už on podpísal s Irakom Dohodu o štatúte ozbrojených síl², ktorá

² Dohoda medzi Spojenými štátmi americkými a Irackou republikou o stiahnutí amerických jednotiek z Iraku a o organizácii ich aktivít počas ich dočasnej prítomnosti v Iraku bola podpísaná 17. novembra 2008 v Bagdade a v článku 24 ustanovovala, že všetky americké ozbrojené sily musia byť stiahnuté z irackého územia, ako aj z vód a vzdušného priestoru najneskôr do 31. decembra 2011. Posledné americké jednotky nakoniec definitívne opustili územie Iraku 18. decembra 2011.

zaväzovala Spojené štáty stiahnuť všetky vojenské jednotky z irackého územia do konca roka 2011.

Vojna v Afganistane sa zdá byť imitáciou vojny Iraku, pričom do stratégie pre Afganistan, ktorá mala potlačiť vzburu a učiť misiu budovania štátu investoval súčasný prezident **Obama** oveľa viac zdrojov než **George W. Bush** a niekoľkokrát zvýšil vojenskú prítomnosť Spojených štátov v Afganistane.³ Podľa **Friedmana** sú centrálnymi faktormi **Obamovej** zahraničnej a bezpečnostnej politiky „skôr odpoveď na útok než preemptívna akcia, koalíčne vedenie vojny a multilaterálne povojnové riešenia“, ... avšak zatiaľ čo **Obama** „irackú vojnu považuje za preemptívnu, unilateralistickú a nezhodujúcu sa s medzinárodným právom, Afganistan je pravý opak, preto presadzuje rozšírenie americkej angažovanosti“ (Ondrejcsák, 2009a, s. 62). Vo všeobecnosti sa však zahraničná a bezpečnostná politika **Baracka Obamu** zdá byť v mnohých ohľadoch menej ideologická v porovnaní s jeho predchodcom, oproti ktorému používa silu jemnejšie a azda uváženejšie, čím sa boj proti terorizmu stal tichším a úspešnejším.

Vzťahy so starým kontinentom

Vzťahy Spojených štátov amerických a Európy vychádzajú z dlhej histórie a z podobných kultúrnych, ideologických a sociálnych hodnôt. Hoci je Európa pre Spojené štáty neustále dôležitým spojencom, vo všeobecnosti sa však ich vzájomné vzťahy zhoršili za administratívy **Georgea Busha**, ako aj **Baracka Obamu**. Strategický význam Európy začal totiž po skončení studenej vojny klesať, z Európy nehrozí Spojeným štátom žiadna bezpečnostná hrozba a záujem americkej zahraničnej politiky sa presunul do západného Pacifiku a východnej Ázie.

Vrcholom napätia a nezhôd v transatlantických vzťahoch počas prezidentského obdobia **Georgea W. Busha** bol americko-britský zásah v Iraku. Zviditeľnila sa nejednotnosť vo vojensko-strategickom myslení a Európa začala

³ **Obamove** permanentné zameranie sa na Afganistan spôsobilo, že počet amerických vojakov nasadených v Afganistane sa zvýšil zo zhruba 31 000 na začiatku **Obamovho** úradu koncom roka 2008 na približne 71 000 o rok neskôr. Vrcholom bolo 111 000 v roku 2011. Vzhľadom na skutočnosť, že počet vojakov v Afganistane sa v priebehu **Bushovej** administratívy pohyboval medzi 20 000 až 30 000, toto viac než stonásobenie počtu už v prvých dvoch rokoch prezidentského obdobia **Baracka Obamu** bolo významnou zmenou v politike. Podľa súčasného plánu by sa malo aktuálne znižovanie počtu ustáliť na 68 000 do konca leta 2012, pričom do konca roka 2014 by mali Spojené štáty prejsť z bojovej do podpornej úlohy (Moorhead, 2012).

prejavovať menšiu ochotu podieľať sa na operáciách, ktoré boli z pohľadu Spojených štátov prioritné. Vôľa Spojených štátov realizovať vojenské kroky, a v prípade potreby aj unilaterálne, ostala zachovaná aj počas volebného obdobia **Baracka Obamu**, napríklad v súvislosti s operáciou v Afganistane.

Navyše, prezident **Bush** ako predstaviteľ konzervatívnej tradície dával prednosť vo vzťahu k Európe unilateralistickému prístupu a bilaterálnym vzťahom s jednotlivými štátmi namiesto multilaterálnych, čo vzhľadom na charakter Európskej únie či celkovo Európy nebolo najvhodnejšie a ani akceptované viacerými predstaviteľmi európskych krajín. „Práve uprednostňovanie bilaterálnych vzťahov s jednotlivými európskymi štátmi počas **Bushovej** administratívy (predovšetkým počas prvého volebného obdobia) – súčasťou ktorého bol aj dôraz na ad hoc koalície s „ochotnými a schopnými“ štátmi, namiesto celej Európskej únie – intenzívne kritizovali Francúzsko, Nemecko a ďalšie štáty“ (Ondrejcsák, 2009b, s. 1).

Vzájomným vzťahom neprosperovalo ani odmietnutie zmluvy o kontrole zákazu biologických zbraní, či Kjótskeho protokolu⁴ k Rámcovému dohovoru Organizácie spojených národov o zmene klímy zaväzujúceho k znižovaniu plynov urýchľujúcich tzv. skleníkový efekt, keďže podľa názoru prezidenta **Busha**, ratifikáciou protokolu by bol ohrozený rast amerického hospodárstva (Chovanec, 2004). Oblasť, ktorú prezident **Bush** s Európou prehlboval, bola ekonomická spolupráca a obchodný dialóg.

Napriek súčasnému zameraniu americkej zahraničnej politiky na mimoeurópske oblasti, predstavitelia súčasnej americkej administratívy **Baracka Obamu**, predovšetkým ministerka zahraničných vecí **Hillary Clinton**, sú v porovnaní s predchádzajúcim obdobím viac orientovaní na transatlantickú spoluprácu. Vo všeobecnosti, demokrati majú väčší sklon k multilateralizmu a presadzujú intenzívnejšiu spoluprácu so spojencami v rámci multilaterálnych organizácií, čo umožňuje ľahšiu akceptáciu európskeho multilaterálneho prístupu k medzinárodným vzťahom, ako aj akceptáciu Európskej únie ako celku (Ondrejcsák, 2009b). Hoci sa vzájomné vzťahy Spojených štátov a európskych krajín za vlády **Baracka Obamu** posilnili, nie však až do stavu, aký existoval pred nástupom prezidenta **Busha**. Na jednej strane totiž mnohé z

⁴ Kjótsky protokol bol vyrokovaný v japonskom Kjóte v decembri 1997 a nadobudol platnosť 16. februára 2005. Spojené štáty americké sú signatármi protokolu od 12. novembra 1998, ktorého ratifikáciu však odmietajú už od čias administratívy prezidenta **Clintona**, čím nie je protokol pre Spojené štáty právne záväzný.

problémov v americko-európskych vzťahoch neustále trvajú, a na druhej strane geografické zameranie americkej zahraničnej politiky sa mení paralelne s vývojom globálneho bezpečnostného prostredia a realitami medzinárodných vzťahov, čiže aj bez teroristických útokov a irackej vojny, ktoré tento proces len urýchlili, by sa dôraz americkej zahraničnej politiky postupne menil od Európy najmä smerom k východnej a južnej Ázii (Ondrejcsák, 2009a).

Izraelsko-palestínsky konflikt

Snaha o izraelsko-palestínske zmierenie pretrváva bez definitívneho vyriešenia už viacero amerických administratív, ktoré zároveň potvrdzujú záväzok Spojených štátov amerických dbať na bezpečnosť Izraela.

Po nástupe **Bushovej** administratívy došlo v izraelsko-palestínskom konflikte k výrazným posunom, predovšetkým v bezpečnostných otázkach a názoroch na ich riešenie, pričom sa snažil obnoviť mierový proces medzi Izraelom a Palestínčanmi. **Bush** bol prvým americkým prezidentom, ktorý výslovne tvrdil, že vznik samostatného palestínskeho štátu existujúceho vedľa izraelského štátu je podmienkou mieru, pričom ministerka zahraničných vecí **Condoleezza Rice** zase uviedla, že Spojené štáty nebudú rokovať s palestínskou vládou, kým neuzná Izrael (Škvrnda, 2011). Smerovanie americkej zahraničnej politiky však bolo všeobecne naďalej orientované proizraelským smerom, k čomu výrazne prispel izraelský lobizmus v Spojených štátoch.

Prezident **Obama** nezaznamenal v súvislosti s riešením izraelsko-palestínskeho konfliktu žiadny progres, ale zlyhal podobným spôsobom ako viacerí jeho predchodcovia, a to nie len kvôli neustálej podriadenosti izraelskej vláde, či preto, že sa mu nepodarilo dosiahnuť uzatvorenie mierovej zmluvy, ale aj tým, že veľmi nerealisticky žiadal úplné zmrazenie izraelského osídľovania v okupovaných územiach. Izraelsko-palestínske priame rokovania sa prerušili, keď Izrael odmietol obnoviť 10-mesačné moratórium na rozširovanie svojich osád na Západnom brehu, ktorého čas uplynul. **Obama** zdôrazňoval trvácnosť priateľstva Spojených štátov s Izraelom, ale pripomenul aj legitímne nároky Palestínčanov, no v skutočnosti nedosiahol nič a svojím konaním stratil podporu aj Izraelčanov aj Arabov.

V rámci svojej druhej predvolebnej kampane **Barack Obama** opäť podporil vzťahy s Izraelom a so Židmi tým, že koncom júla 2012 podpísal zákon o zvýšenej bezpečnostnej spolupráci medzi Spojenými štátmi a Izraelom. Vojské vzťahy s Izraelom zároveň posilnil vyhlásením o schválenej vojenskej

pomoci Izraelu vo výške 70 miliónov dolárov určenej na financovanie mobilného systému protivzdušnej obrany Iron Dome, ktorý je v Spojených štátoch podporovaný vplyvnou americkou proizraelskou lobby.

Zahranická politika voči Ázii

Obamaova administratíva znovu potvrdila silnú pozíciu a trvalú strategickú prítomnosť Spojených štátov vo východnej Ázii a Tichomorí, budovala vzťahy s Austráliou, Japonskom, či Južnou Kóreou, a to či už novovzniknutým členstvom na summite Východnej Ázie, otvorením novej základne v Austrálii ale aj vo všeobecnosti aktívnejšou regionálnou diplomaciou. Dôležitosť celej východoázijskej oblasti v súčasnosti vzrastá a významným faktorom ovplyvňujúcim strategické myslenie a zahraničnú politiku Spojených štátov vo východnej, či juhovýchodnej Ázii je tiež úsilie zamedziť veľmociam dosiahnuť dominantné postavenie v danom regióne.

Počas volebného obdobia **Georgea Busha**, v priebehu ktorého relatívne rýchlym tempom vzrastalo medzinárodné postavenie a mocenský potenciál Číny, bola Čína vnímaná skôr ako konkurent Spojených štátov a čínsko-americké vzťahy sa mierne zhoršili, čo nastalo najmä v dôsledku spolupráce s Taiwanom, ktorému prezident **Bush** schválil predaj zbraní, lietadiel a ďalšej vojenskej techniky, a to napriek čínskemu nesúhlasu. K ďalšiemu napätiu prispela aj zrážka čínskej stíhačky s americkým špiónážnym lietadlom, či návštevy dalajlámu a taiwanského prezidenta v Spojených štátoch. Prezident **Bush** chcel situáciu kompenzovať orientovaním sa na americko-japonské vzťahy a partnerstvo, no Japonsko, na základe svojej politiky neangažovania sa dlhodobo odmietalo americké výzvy na aktívnejšie zapojenie sa do medzinárodných aktivít nielen humanitárneho charakteru. Spojené štáty naďalej pokračujú s Japonskom v úzkej ekonomickej, politickej a bezpečnostnej spolupráci.

Vzťahy Spojených štátov amerických a Číny patria k najdôležitejším bilaterálnym vzťahom v celosvetovom meradle, pričom vo všeobecnosti zohrávajú rozhodujúci vplyv na utváranie a realizáciu medzinárodných vzťahov a globálneho bezpečnostného prostredia. V priebehu obdobia súčasného prezidenta **Obamu** sú Spojené štáty ešte viac finančne závislé na Číne než za čias prezidenta **Busha** a **Obama** začal venovať viac diplomatickej pozornosti Ázii a rozmachu Číny. V pozitívnom vzťahu voči Číne nielen pokračuje, ale v porovnaní s predchádzajúcimi americkými prezidentmi Číne prejavuje oveľa

väčšiu náklonnosť, a to napriek vážnemu porušovaniu ľudských práv a narastajúcej vojenskej hrozbe. Vzájomná ekonomická prepojenosť a závislosť, ktorá má tendenciu naďalej rásť, eliminuje pravdepodobnosť konfliktu v súčasných americko-čínskych vzťahoch. Spojené štáty si uvedomujú nevyhnutnosť s Čínou vo viacerých oblastiach spolupracovať, no zároveň jej aj konkurovať.

Niektorí považujú za zlyhanie prezidenta **Obamu** jeho obrátenie sa na Áziu v omnoho väčšom rozsahu v porovnaní s rozvíjaním trvalej a nevyhnutnej spolupráce Spojených štátov s Európou. Týmto vytvára príležitosť pre Čínu presadiť sa ako ústredná mocnosť medzi Spojenými štátmi a Európou. Čína a Európa sú totiž už vzájomne najväčšími obchodnými partnermi a Čína poskytuje významné investície do eurozóny. Bolo by možno rozumnejšie prehľbovať a zintenzívňovať vzťahy s Áziou z pozície transatlantickej sily (Slaughter, 2012). Dôsledky tohto počínania môžu byť veľmi nepriaznivé v dlhodobom horizonte.

Jadrová politika a národná protiraketová obrana

Postoje **Busha** a **Obamu** sa do určitej miery líšia v súvislosti s jadrovou politikou. Prezident **George W. Bush** hneď na začiatku svojho prezidentského obdobia odstúpil od zmluvy o antibalistických strelách, významným prejavom jeho unilaterálnej politiky bolo vypovedanie zmluvy o obmedzení systému protiraketovej obrany, ktoré bolo podmienkou pre naštartovanie nového programu Národnej protiraketovej obrany Spojených štátov ako jedného z elementov ochrany proti jadrovým zbraňam. Spojené štáty tvrdili, že ide o obranný systém a zdôrazňovali nebezpečenstvo raketového útoku hroziace predovšetkým zo Severnej Kórey, Iránu a Iraku, až do doby jeho obsadenia americkými jednotkami. Kritici tento dôvod však považujú za nereálny a za pravý dôvod pokladajú snahu Spojených štátov „vychýliť“ rovnováhu síl v prospech USA tak, aby Spojené štáty mohli beztriestne zaútočiť na Rusko a Čínu. Upozorňujú, že Irán a Severná Kórea žiadne rakety schopné doletieť do USA nemajú“ (Krejčí, 2009, s. 301). Navyše, obranné a útočné strategické zbrane je možné rozlíšiť len na základe rozhodnutia o ich využití.

Administratíva prezidenta **Busha** neriešila otázku jadrových zbraní multilaterálnou cestou, pretože predpokladala, že medzinárodnými zmluvami a spoluprácou nie je možné efektívne zareagovať na vznik konkrétnej hrozby, teda v prípade, ak už niektorý nepriateľský štát disponuje jadrovými zbraňami alebo inými zbraňami hromadného ničenia, ktoré sa považujú za najväčšiu

hrozbu pre Spojené štáty americké. Reakciou na bezpečnostné hrozby malo byť využitie preemptívnych krokov a akcií, čiže preventívnych útokov na zabránenie vzniku potenciálnej akcie, ktorá je schopná ohroziť územie a záujmy Spojených štátov. Táto možnosť bola skonštatovaná už v Národnej bezpečnostnej stratégii z roku 2002, ktorá stanovovala právo na preemptívne akcie za účelom čeliť dostatočnej hrozbe na národnú bezpečnosť Spojených štátov. „Čím väčšia je hrozba, tým väčšie je riziko nečinnosti – a tým presvedčivejší je dôvod na prijatie predbežných krokov na sebaobranu, aj keď pretrváva neistota ohľadom času a miesta nepriateľského útoku. Na predídenie a zabránenie takých nepriateľských aktov našich protivníkov budú Spojené štáty v prípade potreby konať preemptívne“ (The National Security Strategy of the United States of America, 2002, s. 15). Ďalej Národná bezpečnostná stratégia stanovuje, že tento princíp nebudú využívať vo všetkých prípadoch a navyše, že národy by nemali využívať preempciu ako zámienku na agresiu.

Na druhej strane, Národná bezpečnostná stratégia z roku 2010 už neobsahuje zmienku o uplatňovaní preemptívnych akcií. Naopak, už program víťaznej demokratickej strany sľuboval vykonať konkrétne kroky smerom k svetu bez jadrových zbraní. Cieľ odstránenia jadrových zbraní v celom svete si demokrati stanovili za ústrednú otázku politiky Spojených štátov v oblasti jadrových zbraní (Democratic Party Platform 2008. Renewing America's Promise). Na základe toho aj súčasný prezident **Barack Obama** neustále prejavuje snahu znižovať, resp. úplne odstrániť všetok existujúci americký aj ruský jadrový arzenál. Napriek doterajšiemu neúspechu si **Obama** hneď na začiatku svojho úradu za jednu zo svojich priorít stanovil „okamžité a agresívne“ presadzovanie ratifikácie Zmluvy o všeobecnom zákaze jadrových skúšok Spojenými štátmi. Súčasný prezident tým prehodnotil projekt Národnej protiraketovej obrany, pričom „je prirodzené, že všeobecné jadrové odzbrojenie by znamenalo odstúpenie od súčasného plánu Národnej protiraketovej obrany USA“ (Krejčí, 2009, s. 382). Napriek tomu, v máji 2012 Severoatlantická aliancia na summite vyhlásila spustenie prvej fázy spôsobilosti svojho systému protiraketovej obrany v Európe, ktorá by mala slúžiť proti prípadným útokom.

Národnú bezpečnosť Spojených štátov **Obama** tiež posilnil skutočnosťou, že viaceré krajiny súhlasili s eliminovaním uránu a plutónia, ktoré mohli byť použité na výrobu zbraní, či spoluprácou na spoločnom medzinárodnom tlaku na Irán a Severnú Kóreu, aby spomalili svoje jadrové programy. Avšak Severná Kórea si neustále rozvíja svoj jadrový arzenál a Irán stále vyvíja snahu na

získanie prostriedkov na výrobu jadrových zbraní a tak aj v tejto oblasti je však stále veľa neukončených plánov a budúcich výziev.

Záver

Pre zahraničnú politiku Spojených štátov je charakteristická istá nestálosť, neurčitosť, či rozporuplnosť. Pri porovnávaní zahraničnej politiky prezidentov **Busha** a **Obamu** však nemôžeme hovoriť o absolútnej diskontinuite.

Nepochybne od roku 2001 prešla americká zahraničná politika premenou, ktorá americkú vládu vzdialila od multilaterálnych záväzkov a viedla k jednoznačnejšiemu presadzovaniu vlastných záujmov. Zahraničná politika prezidenta **Busha** sa tak zdá byť idealistická a revolučná. V realite sa to prejavilo využívaním prostriedkov unilateralizmu, nátlaku, medzinárodných záväzkov, ekonomických nástrojov i vojenskej sily v záujme Spojených štátov. Aj **George W. Bush**, aj **Barack Obama** vykonávali zahraničnú politiku orientovanú na bezpečnosť Spojených štátov, avšak prezidentské obdobie **Busha** bolo poznačené väčším napätím. Navyše **Obama** priniesol multilaterálnu zahraničnú politiku Spojených štátov, ktorá sa síce zakladá na národných záujmoch, ale na ich dosiahnutie používa dohody so spojencami a medzinárodné organizácie. Významnou zmenou je aj zníženie využívania vojenskej sily na úkor diplomacie.

Barack Obama viedol svoju kampaň kritikou zahraničnej politiky svojho predchodcu. Deklaroval, že všetko zmení. Avšak niektoré z týchto sľubov prežili len prvých pár dní, kým od iných upustil po niekoľkých mesiacoch neúspešných pokusov. V niektorých prípadoch bola administratíva **Baracka Obamu** schopná nadviazať na predchádzajúcu zahraničnú politiku s efektívnymi inováciami.

„Moc Spojených štátov je tak veľká, že umožňuje prežiť chyby. Prežitie vo veľmocenskej pozícii potom dáva šancu chyby napraviť. Aspoň čiastočne a aspoň zatiaľ“ (Krejčí, 2009, s. 400). Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že **Obama** ukázal svoje schopnosti v zahraničnej politike bez výrazných úspechov či zlyhaní. Kým v roku 2008 bol **Barack Obama** vnímaný ako muž, ktorý zmení svet, ukázal sa ako celkom obyčajný politik. Prezident **Obama** už po deviatich mesiacoch v prezidentskom úrade dostal Nobelovu cenu za mier. Vtedy skôr na podporu svojich vízií a plánov, než za konkrétne činy v diplomacii. Bol by toto ocenenie na základe vedenej politiky získal aj dnes?

Literatúra:

- Democratic Party Platform 2008. *Renewing America's Promise* [online]. [cit. 25. 5. 2012]. Dostupné na internete:
<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=78283#axzz1w4wqMeWu>.
- INDYK, M – LIEBERTHAL, K. – O'HANLON, M. Scoring Obama's Foreign Policy. A Progressive Pragmatist Tries to Bend History. In *Foreign Affairs*. vol. 91, 2012, No. 3, ISSN 00157120, p. 29 – 43.
- HOBSBAWM, E. 2010. *O impériu. Amerika, vojna a celosvetová nadvláda*. Bratislava: Kalligram, spol. s.r.o., 2010. 80 s. ISBN 978-80-8101-375-1.
- CHOVANEK, F. 2004. Politicko-ekonomické vzťahy USA a Ruskej federácie po rozpade ZSSR. In *Slovenská politologická revue* [online]. [cit. 25.5.2012]. 58 s. Dostupné na internete:
<http://revue.kpol.ff.ucm.sk/archiv/2004/3/chovanecf.pdf>.
- KREJČÍ, O. 2009. *Zahraniční politika USA. Ideje, doktríny, strategie*. Praha: Professional Publishing, 2009. 429 s. ISBN 978-80-7431-003-4.
- MOORHEAD, M. August 5, 2012. Obama, wartime president. In *Tampa Bay Times* [online]. [cit. 5.8.2012]. Dostupné na internete:
<http://www.tampabay.com/news/perspective/obama-wartime-president/1243845>.
- OBAMA, B. July 14, 2008. My Plan for Iraq. In *The New York Times* [online]. [cit. 5. 8. 2012]. Dostupné na internete:
<http://www.nytimes.com/2008/07/14/opinion/14obama.html>.
- OBAMA, B. April 23, 2007. *Remarks of Senator Barack Obama to the Chicago Council on Global Affairs* [online]. [cit. 5. 8. 2012]. Dostupné na internete:
<http://www.cfr.org/us-election-2008/remarks-senator-barack-obama-chicago-council-global-affairs/p13172>.
- ONDREJCSÁK, R. 2009a. *Zahraničná a bezpečnostná politika Spojených štátov*. Bratislava: Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy (CENAA), 2009. 128 s. ISBN 978-80-970041-3-2.
- ONDREJCSÁK, R. 2009b. Americká zahraničná politika a transatlantické vzťahy. In *Transatlantické listy. Strategické štúdie* [online]. č. 2, [cit. 25. 5. 2012]. s. 1-3. Dostupné na internete:
[http://www.zahranicnapolitika.sk/pub/users/martin/strategicke%20studie/Strategicke%20studie%202_2009%20\(ZP%203_2009\).pdf](http://www.zahranicnapolitika.sk/pub/users/martin/strategicke%20studie/Strategicke%20studie%202_2009%20(ZP%203_2009).pdf).

SLAUGHTER, A. 2012. Grading Obama's foreign policy. In *Foreign Policy* [online]. [cit. 25. 5. 2012]. Dostupné na internete:

http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/01/23/grading_obama_s_foreign_policy?page=0,1.

ŠKVRNDA, F. 2011. *Súčasná svetová politika II. Vybrané kapitoly – Ázia, Latinská Amerika, Afrika*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. 202 s. ISBN 978-80-225-3154-2.

The National Security Strategy of the United States of America. 2002. [online]. [cit. 5. 8. 2012]. 31 p. Dostupné na internete:

<http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-020920.pdf>.